

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde Çalışan Özel Eğitim Alan Mezunu Öğretmenlerinin Pandemi Deneyimleri: Bir Odak Grup Tartışması

Pandemic Experiences of Special Education Graduate Teachers Working in Special Education and Rehabilitation Centers: A Focus Group Discussion

Fidan Güneş GÜRGÖR KILIÇ

Dr. Öğretim Üyesi ◆ İstanbul Kültür Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü ◆ f.kilic@iku.edu.tr ◆

ORCID: 0000-0002-0568-5825

Funda AKSOY

Doç. Dr. ◆ Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü ◆ fundab@anadolu.edu.tr ◆

ORCID: 0000-0001-6063-6631

Özet

Covid-19 küresel salgın süreci eğitim alanında değişimleri beraberinde getirmiştir. Salgın sürecinin eğitim alanında getirdiği değişimler, özel eğitim süreçlerini, özel gereksinimli bireyleri ve özel gereksinimli bireylerle çalışan özel eğitim alan öğretmenlerini de birçok yönden etkilemiştir. Bu araştırma, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerin Covid-19 küresel salgın sürecinde deneyimlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim modeline göre tasarlanmıştır. Araştırma alan mezunu altı özel eğitim öğretmeni ile odak grup görüşmesi tekniğiyle gerçekleştirilmiş ve görüşmeden elde edilen verilerin analizi sürecinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bulgularda, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerinin Covid-19 küresel salgın sürecinin özel ve mesleki yaşamlarında ve rehabilitasyon merkezlerindeki çalışma koşullarında değişikliklere yol açtığını ifade etmişlerdir. Bu süreçte mesleki, psikolojik ve maddi açıdan desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtirken, aynı zamanda öğretmenler çalışma koşullarının ve özlük haklarının iyileştirilmesi gibi konularda önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim öğretmenleri, Covid-19 küresel salgın, Pandemi, Odak grup tartışması, Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri

Abstract

The Covid-19 global pandemic brought about changes in the field of education. These changes have affected special education, individuals with special needs and special education teachers working with such individuals in many ways. The current study was conducted to determine the experiences of special education graduate teachers working in special education and rehabilitation centers during the Covid-19 global pandemic. The research was designed according to the phenomenology model, one of the qualitative research methods. The research was conducted with a focus group interview with six special education teachers who graduated from the field and content analysis technique was used to analyze the data obtained from the interview. In the findings, special education field graduate teachers working in special education and rehabilitation centers stated that the Covid-19 global pandemic process led to changes in their private and professional lives and working conditions in rehabilitation centers. While stating that they needed professional, psychological and financial support in this process, teachers also made suggestions on issues such as improving working conditions and personal rights.

Keywords: Special education teachers, Covid-19 pandemic, Pandemic, Focus group discussion, Special education and rehabilitation centers

1. Giriş

2020'nin başlarında Covid-19 küresel salgının etkisini göstermesiyle birlikte eğitim süreçleri ile ilgili birçok değişiklik yaşanmıştır. Dünyada ve ülkemizde öğretmenler, yüz yüze eğitim veremedikleri süreçlerde hibrit eğitim, uzaktan/online eğitim ve öğretim, öğrencilerin internete erişimi, aileleri bilgilendirme ve ailelere ulaşma gibi birçok alanda zorluk yaşayarak pandemi sürecine uyum sağlamaya çalışmışlardır (Gentles vd., 2022). Bunlara ek olarak öğretmenler, öğretime ilişkin programlarının ve rutinlerinin bozulması, sosyal mesafe nedeniyle izolasyonun önemli olması ve dolayısıyla sağlık konularındaki endişe ve bireysel hayatlarındaki belirsizlikler nedeniyle birçok zorlukla karşı karşıya kalmışlardır. Öğretmenler, yüz yüze eğitim sürecinde temasa dayanan öğretim yöntemlerini sanal araçlarla uzaktan uygulamaya çalışmışlardır ve bununla birlikte grup eğitimine dayanan çalışmalar yeniden tasarlanmak zorunda kalmıştır (Shapiro, 2022).

Özel eğitim öğretmenleri de küresel salgın sürecindeki geçişten önemli ölçüde etkilenmişlerdir. Özel eğitim öğretmenleri açısından bu süreç duygusal ve psikolojik açıdan da zorlukları beraberinde getiren bir süreç olmuştur ve tükenmişlik duygusunun yoğun olduğu hassas gruplar içerisinde yer almışlardır (Cormier vd., 2021). Buna ek olarak özel gereksinimli çocukların uzaktan/online eğitim gereksinimleri ile ilgili olarak karar alma süreçlerinde etkin bir rol oynayamamasının öğretmenleri zorladığı, bazı durumlarda yetersizlik duygusunun oluşmasına yol açtığı belirtilmektedir. Genel olarak özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerinin eğitsel ihtiyaçlarını teknolojik temelli destekleme, küresel salgın sürecinde eğitim ile ilgili yapılan düzenlemelere uyma, öğrenci ve ailelerle ilişkileri sürdürme gibi alanlarda çaba gösterdikleri görülmektedir (Rice, 2022).

Özel eğitim öğretmenlerinin yanı sıra Covid-19 küresel salgın sürecinin etkilediği öğrenci kitlesi içerisinde bulunan ve bu süreçten en fazla etkilendiği düşünülen kitlelerden birinin de özel gereksinimli bireyler ve onların ailelerinin olduğu söylenebilir. Özel gereksinimli bireyler yetersizlik tür ve derecelerine bağlı olarak daha sık alıştırmalar, daha fazla tekrar ve desteğe gereksinim duyarlar. Küresel salgın sürecinde yaşanan kapanmalar ve dolayısıyla eğitim süreçlerinde yaşanan kesintiler özel eğitime gereksinim olan bireyler ve aileler için problemler oluşturmaktadır. Koçbeker, Eid ve Karamuklu (2022), salgın sürecinde alınması gereken önlemler ve dikkat edilmesi gereken hususlar noktasında özel gereksinimli çocuğu olan annelerin çocuklarının sağlığı ve hijyeni ve çocuklarının akademik etkinliklerinin aksaması konularında kaygılandıklarını ifade etmektedirler. Salgın sürecinde özel gereksinimli bireylerin ve ailelerinin yaşadıkları bu olumsuz durumlar özel gereksinimli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerini de etkilemektedir. Ayrıca devlet okullarından farklı olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin değişen çalışma koşullarının olması, devlet okullarında uzaktan eğitim devam ederken özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yüz yüze eğitime geçilmesi ve buna benzer değişen uygulamalar olması, bu merkezlerde çalışan özel eğitim öğretmenlerini birçok yönden etkilemiştir (Berk, 2021).

Alan yazında küresel salgın sürecinin özel gereksinimli bireylere etkisinin incelendiği (Alhuzimi, 2020; Baghdadli vd., 2020; Bellomo vd., 2020; Timur, 2022; Türkoğlu vd., 2020; Yılmaz ve Atlı, 2020), küresel salgın sürecinde ebeveynlerin deneyimleri ve görüşlerine yer verilen (Arıcı ve Görgü, 2022; Arslan, vd., 2023; Aydemir, 2021; Erden ve Nuri, 2023; Shaw ve Shaw, 2021), devlet okullarında çalışan öğretmenlerle yapılan (Glessner ve Johnson, 2020; Parmigiani vd., 2021; Raghul vd., 2021; Şenol ve Yaşar, 2020) ve özel eğitim öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar (Mengi ve Alpdoğan, 2020; Piştav ve Kayhan, 2020) bulunmaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmenlerle (Berk, 2021) yapılan sınırlı çalışmaya rastlanılmıştır. Buna ek olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenleri ile küresel salgın sürecinin etkileri ve bu sürece dair deneyimleri ile ilgili odak grup tartışması şeklinde yapılan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle

araştırmanın, küresel salgın sürecinin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerin de çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerine bireysel ve mesleki etkilerinin incelenmesinin, özel sektörde çalışan özel eğitim öğretmenleri ile Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında çalışan öğretmenlerin küresel salgın sürecindeki deneyimlerinin de karşılaştırılması açısından alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerinin çalışma koşullarındaki yaşadıkları sorunlara dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerin Covid-19 küresel salgın sürecinde deneyimlerinin belirlenmesinin hedeflendiği bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerinin Covid-19 küresel salgın süreciyle beraber yaşamlarında ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir?
2. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerinin Covid-19 küresel salgın sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
3. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenleri Covid-19 küresel salgın sürecinde ne tür desteklere gereksinim duymuşlardır?
4. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenleri Covid-19 küresel salgın sürecinin mesleki olarak kendilerini nasıl etkilediğini düşünmektedirler?
5. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenleri Covid-19 küresel salgın sürecindeki deneyimlerinden yola çıkarak çalıştıkları kuruma, ailelere, Millî Eğitim Bakanlığına, politika yapıcılara ve meslektaşlarına önerileri nelerdir?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerin Covid-19 küresel salgın sürecinde deneyimlerinin belirlenmesinin hedeflendiği bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim modeline göre desenlenmiştir. Olgu bilim yaklaşımında araştırmacılar, belirli durumlarda insanların tepkilerini ve olaylara karşı bakış açılarını anlamaya çalışırlar (Bogdan ve Biklen, 2007). Bireylerin kendi bakış açılarından algı ve deneyimlerinin ön plana çıkarılması hedeflenmektedir (Ersoy, 2016). Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinde bireysel görüşmelerin yanı sıra odak grup görüşmelerinin de nitel veri toplamada önemli bir işleve sahip olduğu belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Odak grup görüşmeleri, derinlemesine ve detaylı bilgi elde edilmesinde kullanılacak bir görüşme yöntemidir (Çokluk vd., 2011). Bu kapsamda araştırma, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerin Covid-19 küresel salgın süreci ile ilgili deneyimlerini detaylı ve çok boyutlu olarak ele almak için odak grup tartışması ile yürütülmüştür.

2.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak verdiği için olgu ve olayların keşfedilmesini ve açıklanmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da çalışmaya gönüllü olan, özel eğitim ve

rehabilitasyon merkezinde çalışan, özel eğitim alan mezunu olan ve çevrimiçi görüşmeyi gerçekleştirebileceği bir cihaza ve internet bağlantısına sahip olan altı öğretmen ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler dört farklı şehirdeki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışmaktadır. Ayrıca bu görüşmeler 2021 yılında gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlere ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Deneyim (Yıl)
K1	Erkek	4 Yıl 6 Ay
K2	Kadın	4 Yıl
K3	Kadın	4 Yıl
K4	Kadın	2 Yıl
K5	Kadın	5 Yıl
K6	Kadın	1 Yıl

2.3. Veri Toplama ve Analizi

Araştırmada odak grup görüşmesinde kullanılacak görüşme soruları araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve özel eğitim alanında çalışan doktora derecesine sahip üç öğretim elemanından uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşlerinin ardından gerekli düzenlemeler yapılarak soruların son hali verilmiştir. Araştırmada katılımcıları belirleyebilmek için özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmak isteyen öğretmenlerle iletişim kurularak görüşme için ortak gün ve saat belirlenmiştir. Görüşme Zoom uygulaması üzerinden çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde çalışmanın amacı ve içeriği konusunda bilgi vermiş ve çalışmaya katılım için katılım onayları alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlere görüşmenin başında araştırmanın amacı hakkında tekrar bilgi verilmiş, görüşmelerin kayıt altına alınacağı söylenmiş ve isimlerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Görüşmede katılımcılara dokuz soru yöneltilmiştir. Bu sorular aşağıdaki gibidir:

1. Pandemi süreciyle beraber yaşamınızda ne gibi değişiklikler meydana geldi?
  - a) Sosyal yaşamınızda ne gibi değişiklikler meydana geldi?
  - b) Çalışma yaşamınızda ne gibi değişiklikler meydana geldi?
  - c) Öğrencileriniz ve aileleri ile ilişkilerinizde ne gibi değişiklikler meydana geldi?
  - d) Psikolojinizde ve sağlık durumunuzda ne gibi değişiklikler meydana geldi?
2. Pandemi sürecinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan eğitimcilerin yaşadığı sorunlar nelerdir?
3. Pandemi sürecinde uzaktan eğitimde yaşadığınız olumlu ve olumsuz deneyimler nelerdir?
4. Pandemi sürecinde yüz yüze eğitimde yaşadığınız olumlu ve olumsuz deneyimler nelerdir?
5. Bu süreçte ne gibi desteklere gereksinim duyuyorsunuz?
6. Pandemi sürecinin öğrencilerinizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
7. Pandemi sürecinin öğrencilerinizin ailelerini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
8. Pandemi sürecinin mesleki olarak sizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

9. Pandemi sürecindeki deneyimlerinizden yola çıkarak;

a) Ailelere önerileriniz nelerdir?

b) MEB'e önerileriniz nelerdir?

c) Politika yapıcılara önerileriniz nelerdir?

Odak grup görüşmesi 115 dakika sürmüştür. Araştırmacılar, bu görüşme kaydını şifreli bir klasöre yedeklemiştir. Görüşme gerçekleştirildikten sonra kayıtlar katılımcıların konuşmalarında herhangi bir değişiklik yapılmadan olduğu gibi yazıya dökmüştür. Yapılan dökümler, alanda doktora derecesine sahip bir uzman tarafından dinlenerek kontrol edilmiş ve ses kayıtları ile çözümleme arasında uyuma olup olmadığının incelenmesi istenmiştir. Yapılan incelemeler doğrultusunda herhangi bir uyumsuzluğun olmadığı görülmüştür. Bu sürecin ardından görüşme verileri analiz edilmiştir. Toplanan verilerin analizi aşamasında, görüşmeye katılan öğretmenlerin gerçek isimleri yerine kod isimler verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler "K" harfi kullanılarak ve numara verilerek veri analiz formunda belirtilmiştir. Görüşmeden elde edilen verilerin analizi sürecinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Analizde verilerin kodlanması, kodlardan temalara ulaşılması, elde edilen verilerin kodlara ve temalara göre yeniden düzenlenmesi ve tanımlanması süreçleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucu beş temaya ve alt temalara ulaşılmıştır. Görüşmeden elde edilen temalar ve alt temalar, özel eğitim alanında doktora derecesine sahip bir uzman tarafından bağımsız bir şekilde yeniden incelenmiştir. İnceleme sonrasında temalar tekrar uzman ve araştırmacılar tarafından birlikte yeniden gözden geçirilmiş ve kodlayıcılar arası güvenilirlik uyuma yüzdesi belirlenmiştir. Kodlayıcılar arası güvenilirlik hesaplanırken "*Güvenirlilik = Görüş Birliği/Sayı/Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı*" formülünden yararlanılmıştır (Miles vd., 2017). Kodlayıcılar arası güvenilirlik %95 olarak bulunmuştur.

2.4. Etik

Bu araştırma, İstanbul Kültür Üniversitesi Etik Kurulu 25/11/2021 tarihli 2021/74 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

3. Bulgular

Araştırmada gerçekleştirilen görüşme sonrasında beş ana temaya ve bunların alt temalarına ulaşılmıştır. Ana temalar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Öğretmen Görüşleri Ana Temalar

Ana Temalar
1. Salgın süreciyle yaşamda meydana gelen değişiklikler
2. Salgın sürecinde rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar
3. Salgın sürecinde gereksinim duyulan destekler
4. Salgın sürecinin mesleki etkileri
5. Öneriler

3.1. Salgın Süreciyle Yaşamda Meydana Gelen Değişiklikler Temasına İlişkin Bulgular

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinin kendilerini etkilediğini ve yaşamlarında birtakım değişiklikler olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler görüşlerini şöyle belirtmişlerdir:

"Dolayısıyla hem böyle çalışma hayatımı etkiledi hem sosyal hayatımız zaten bitti." (K5)

“...çok ciddiye alınmıyor da ancak tabii süreç ilerlediğinde daha da ciddi oldu ve aynı zamanda kendi yaşantımızda da bir şeyler değişmeye başladı o iki haftanın ardından.” (K6)

Öğretmenlerin yaşamlarında meydana gelen değişikliklere ilişkin bulgular Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3. Salgın Süreciyle Yaşamda Meydana Gelen Değişiklikler

Sosyal yaşamdaki değişiklikler	Çalışma yaşamındaki değişiklikler
Hayatı ekrana sığdırma	Aile ve öğrencilerle iletişim
Özel hayatı erteleme	Öğrenciler için kaygı duyma
Yalnızlaşma	Hijyen/temizlik takıntısı ve hastalık bulaşma endişesi

Öğretmenler, sosyal yaşamlarında değişiklikler olduğunu, hayatı ekrana sığdırmak zorunda kaldıklarını, yalnızlaştıklarını ve daha çok evde tek başlarına vakit geçirmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden K5 hayatı ekrana sığdırmaya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Pandemi beraber online bir hayata aslında ışınlanmış gibi oldum hem sosyal görüşmelerimi çevrimiçi bir şekilde yapıyorum. Yani telefon üzerinden bilgisayar üzerinden...Her şeyimi tüm hayatımı birdenbire ekranı içine sığdırmış sığdırmak durumunda kaldım.Yani bu başlı başına benim hayatım böyle köklü bir değişikliğe sebep oldu...Dolayısıyla hem böyle çalışma hayatımı etkiledi hem sosyal hayatımız zaten bitti çevrimiçi bi hale geldim, bir anda kendimi biraz bilim kurgu filmlerinde gibi hissettim açıkçası” (K5)

Özel hayatı ertelemeye ilişkin K1 görüşlerini şöyle belirtmiştir:

“Ya bir kere evlenemedik, yani evliliğimiz ertelendi bizim düşün ne zaman diye ortalıkta geziyordum sürekli” (K1)

Yalnızlaşmaya ilişkin öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Sabah işe gidiyoruz, işten sonra çıkışta direkt eve geliyoruz ve asla hiçbir yere gidemiyoruz çünkü kısıtlamalardan dolayı. Hafta sonu yasakları aynı şekilde kısıtlamaları yani tamamen ev ve okul arasında bir süreç geçirdik aslında yani uzunca bir süre ve bu bizi aslında psikolojik olarak da çok yıprattı çünkü yani arkadaş ortamı dışarıya çıkmak ya da ne bir yürüyüş yapmak Aslında bizim için çok lüks şeylermiş bunu anlamış olduk aslında...” (K2)

“Benim sosyal yaşamım da böyle çok sakinleşmek istediğim bir dönemdi. Çok bencil bir yerden yaklaşacağım ben arkadaşlarımdan ayrı olarak tabii ki bütün o her şeye katılarak şunu ekliyorum o kadar iyi geldi ki bana evde kalmak ve kimseyle görüşmemek tek başına olmak” (K4)

Öğretmenler, çalışma yaşamlarında değişiklikler olduğunu, aile ve öğrencilerle iletişimlerinin değiştiğini, bunun yanı sıra öğrencileri için de kaygı düzeylerinin arttığını ve hijyen/temizlik takıntılarının süreç ile başladığını ve özellikle hastalık bulaşma riskinin onları kaygılandırıldığını belirtmişlerdir.

Aile ve öğrencilerle iletişim bulgusuna bakıldığında, öğretmenlerin bazı aile ve çocuklarıyla iletişim kurabilirken, hatta bazen yoğun biçimde bu iletişimlerini sürdürürken, bazı aile ve çocuklarıyla COVID-19 salgın süreci boyunca iletişim kuramadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenler görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Bu noktada biz de ailelerle çok iş birliği yapmaya çalıştık kimilerinden güzel dönüşler aldık, kimilerinden alamadık, kimilerine ulaştık, kimilerine ulaşamadık.” (K2)

“İş hayatı da şöyle oldu ben şubat ayında iş yerinden ayrılıp yeni bir işe başladım bir ay içinde okullar kapandı. Yeni ailelerim, yeni öğrencilerim, yeni bir düzenim olacakken hiçbir ailele tanışmadan okullar kapanınca benim pek fazla işte hani ilk aşamada ailelerin iletişimim olmadı. Çünkü tanımadığım bir aile topluluğu yani var karşımda onlarla iletişim kuramıyorum numaraları bile yok ben de daha yeni başlamışım. Hani ilk aşamada böyle bir süreç oldu” (K3)

Öğretmenler, aile ve öğrencilerle iletişim ile ilgili görüşlerini aktarırken aynı zamanda öğrencileri için kaygılandıklarını da belirtmişlerdir. Duydukları kaygıya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Biz rehabilitasyon merkezinde çalışıyoruz, ilk başta işte şey özel sektör olduğu için ailelere nasıl yardımcı olabiliriz, ya da işte çocuklara nasıl destek olabiliriz. Sonuçta evet biz devlet okulları kadar uzun bir süre kapalı kalmadık ama yani devam etmeyen öğrencilerimiz vardı onlara nasıl ulaşabiliriz, onları nasıl katabiliriz bu sürece, ya da nasıl destek olabiliriz. Çünkü bizim çocuklarımızın evde bir yere çıkmadan vakit geçirmeleri oldukça zor. Çünkü kendilerini meşgale bulacak bir aktivite bulamıyorlar...” (K2)

“Okul ortamından uzaklaşmış olmanın vermiş olduğu acaba çocuklar ne durumda düşüncesi ve işte iletişim de olduğumuz velilerle bazı şeyleri konuşmaya çalışmamız gibi oldu.” (K6)

Hijyen/temizlik takıntısı ve hastalık bulaşma endişesi bulgularına bakıldığında, bu alt temanın öğretmenlerin salgın süreci içinde en çok endişelendikleri ve araştırma bulgularında sıklıkla üzerinde durdukları konu olduğu görülmektedir. Öğretmenler hijyen/temizlik takıntısı ve hastalık bulaşma endişesine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“En şey tedirgin olduğumuz konu hijyen konusuydu yani bu konuda işte evet kurum elinden geleni yaptı dezenfektan maske işte kolonya ama yani ve kış geçirdi kışın biliyorsunuz salgın durumu ile birlikte aslında küçük çocukların etkilenmeleri ile birlikte de biz de hani oldu mu olacak mı ya da işte ailelerden haber geldiğin de aaa işte pozitifmişler temaslılarmış falan herkese böyle bir tedirginlik hali oluyordu bu duruma çok canlı canlı çok kez yaşadık açıkçası” (K2)

“Her şeye çok çok dikkat ediyoruz dikkat etmek durumundayız. Hatta yani iş arkadaşlarımızla kaynaşırken bile aslında o tam bağı bağı kuramıyorsun, uzakta oturuyorsun, oturup çay kahve içerken çekiniyorsun, zaten çift maske takıyordum o dönemde ilk başladığım zamanlar artı siperlik takıyordum. Hani insanlar bunun buna yani artık insanların yüz yüze göz kontağı bile kuramıyordum resmen. Sürekli hani çekince oluyor çünkü işte çocuklarımızın çoğu zaten işte bazıları diyeyim ya da maske takmıyor ya da hijyenik olarak çok fazla dikkat edebilecek durumda değiller. Dolayısıyla hani benim ekstra ekstra düşünmem gerekiyordu. Bildiğin bir obsesif bir hale gelmişim artık. Ben hatta yani her yer o kadar dezenfektan sıkıyordum ki yani silgim hamurlaşmıştı benim artık kullanılmaz hale falan geldi beni birkaç materyalim şey sürekli fıs fıs fıs her yere dezenfektanla... Çünkü evdeki insanlar, yaşlı insanlar var evde, onlar için korkuyorum bir yandan bir yandan benden diğer çocuklara hani bütün çocuklarla temas halindeyim neredeyse onlara bir şey olur diye bir hastalık geçer veya işte başka bir şeyler sebebiyet veririm diye çok büyük çekincelerim olmuştu...” (K5)

3.2. Salgın Sürecinde Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Yaşanan Sorunlar Temasına İlişkin Bulgular

Öğretmenler odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde birtakım sorunlar yaşandığını belirtmişlerdir. Yaşanan sorunlara ilişkin bulgular Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4. Salgın Sürecinde Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Yaşanan Sorunlar

Psikolojik baskı	Salgın sürecinin iyi yönetilememesi
İzin almada zorluk	Maddi kayıp
Öğretmenlere hasta olmamaları yönünde baskı	Belirsizlik
Merkezde hasta olanların saklanması isteği	İletişimsizlik
Öğretmenlerin teste gitmelerinin engellenmesi	

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde iyi yönetilemediğini, izin almada zorluk yaşadıklarını, bunun yanı sıra maddi kayıplar yaşadıklarını, maaşlarını alamadıklarını ifade etmişlerdir. Kurum sahipleri tarafından psikolojik baskı altında olduklarını, kendilerine dikkat etmeleri, hasta olmamaları, teste gitmemeleri ve merkezde hasta olanların ailelere söylenmemesi, saklanması konusunda baskı yapıldığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerden K6 izin almada yaşanan zorluğu şöyle ifade etmiştir:

“Yani ben yani kovid oldum. O sırada kurumda çalışıyordum kimseye bulaştırmadım hiç kimse hasta olmadı öğrencilerim hasta olmadı ama o gün saat böyle öğlen saatlerinde kendimi kötü hissettim ve gitmek istediğimde zar zor izin aldım...” (K6)

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde salgın sürecinde yaşadıkları maddi kayıplara ilişkin görüşlerini şöyle belirtmişlerdir:

“... kurum ben çok zarar ediyorum, toplanalım bir karar verelim diye hepimizi toplayıp oy çokluğuyla 2 haftalık bir kapanmaya gidelim. Kendi içimizde bir ekstra kapanma yaptık. 2 haftalık bir ara vercez dediler ve bu arada herkes sigortalı çalıştığı için, sigortalı çalışan herkes ücretsiz izin kullancak ödeneği alacak denildi. Devamında bu ödeneği alamadık. Şartlar uymuyor denilip bizim yapacağımız bir şey yok denildi, bu şekilde işin içinden çıkıldı. 15 günlük yani 2 haftalık bir ara vercez denilip 24 günlük bir ara verildi maaşımızdan daha büyük bir kayıp oldu. Bu şekilde, diğer ara vermemizde yine aynı şekilde eksik maaş aldık. Hatta Ramazan Bayramı'na denk geldi bazı kurumlarda ramazan bayramının kesilmediğini o kısmında ödendiği ama ramazan bayramı da yine denk geldiği için kapanmayla ortak bir vakte denk geldiği için o kısmında ücretini alamadık.” (K3)

“Yani maddi olarak çok zorlandım özellikle kış bitimiydi. Tabii ki bütün faturalar bilmem neler vesaire derken olaylar çok kızıştı maddi anlamda... Şey oldu çok fazla maddi kayıp yaşadı kurum, o maddi kaybı da bizden kesmeye çalıştı öğretmenlerinden.” (K4)

Öğretmenler odak grup görüşmesinde salgın sürecinde yaşadıkları psikolojik baskıya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Öncelikle ııı yani kurumda bu kovidin çıkmasıyla beraber şöyle yani idareciler tarafından şöyle üzerimize bir baskı uygulanıyordu psikolojik baskı ııı .... psikolojik ya da o sonraki süreçte ailelerin bizimle ders yapmak istemeyeceğini kadar bir psikolojik baskı vardı... Ayrıca bize bir psikolojik zarar verdi aslında. Açıkçası söyliyim biraz soğuttu beni aslında... Birçok psikolojik baskı altında kaldık.” (K2)

“Yani bütün öğretmenleri üzerinde aslında o baskı vardı yani ııı ... kovidten bağımsız olan bazı konularda bile kovide bağlantılı bir şekilde biz baskı gördük yani.” (K6)

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde salgın sürecinde yaşadıkları psikolojik baskıya ilişkin kendilerine hasta olmamaları ve kendilerini kötü hissetseler bile teste gitmemeleri, eğer teste giderlerse ya da merkezde hasta olanlardan bahsederlerse ailelerin kuruma gelmek istemeyeceklerinden bahsederek kendilerine baskı yapıldığını ifade etmişlerdir.

“Öncelikle yani kurumda bu kovidin çıkmasıyla beraber şöyle yani idareciler tarafından şöyle üzerimize bir baskı uygulanıyordu psikolojik baskı ııı yakalanmayacaksınız, kovid olmayacaksınız,

olursanız şöyle olur böyle olur hani maddi kayıplardan tutun işte psikolojik ya da o sonraki süreçte ailelerin bizimle ders yapmak istemeyeceğini kadar bir psikolojik baskı vardı” (K2)

“Ama o ilk korono vakası çıktığında kurumuzda o toplantıda ben vardım. O toplantıya bizzat katıldım. Hani gerçekten de tembihlediler bizi, işte velilere söylemiyorsunuz velilere yansıtıyorsunuz şeklinde. Ertesi hafta bizim o öğretmenimizin şeylerini almaya devam ettik, öğrencilerini almaya devam ettik. Hani bu çok rahatsız ediciydi ve o öğretmenin velileri yani öğrencilerin aileleri bize soruyorlardı işte öğrencisini aldığımızda. İşte X hoca nerde, neden o hoca girmiyor şeklinde, hani yalan söylemek durumunda kaldık açıkçası orda. İşte hani bilmiyoruz, hani izinde şeklinde. Bu tarz şeyler söylemek durumunda kaldık hani beni çok vicdanen rahatsız etmişti. Çünkü o aile belki çocuğunun o an bilse daha da iyi gözlemleyecek bir rahatsızlığı varsa acaba bu mu diyip teste götürcek belki çocuğunu.” (K5)

“Çünkü mobbing kesinlikle ben bunu mobbing olarak görüyorum yani hasta olmamızın beklenmesi ve ardından mesela ben çok yaşadım bunu öğrencilerinden hasta olanların bana söylenmeyip benim teste gitmemem sağlandı ve sonrasında ailelerden bana ulaşanlar tarafından öğrendim, kimisinin üstünden günler geçti o şekilde öğrendim, öğrencim hastaymış derse gelmiş ama ben hani sesimin çıkaracağım teste gideceğim ve belki de rapor alacağım diye bunlar bana söylenmemiş ve günler sonra öğrendim ben öğrencilerimden bunu... Ve test olmamız çoğu zaman teste gitmememiz istendi riskli durumlarda.” (K6)

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde salgın sürecinin iyi yönetilemediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Buna ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Milli Eğitim’de ne yapacağını bilemediği için bize gelen yazılarda ne yapılacağı konusunda böyle bir bizde handikap yarattı. Önce servislerin kapasitesi azaltıldı. Çok ciddi öğrenci kayıpları yaşandı öğretmenler şeklinde çok korktular hepimiz korktuk” (K4)

“Ancak tabii okullar açısından bilmiyorum kendi okulumuz için pek iyi yönetilemeyen bir süreç oldu. Çünkü herkes 2 hafta sonu da geri döneceğini düşünürken süreç uzadıkça uzadı ve biz çoğu ıı öğrencimizle velilerimizle iletişimi neredeyse hiç sağlayamadık ve aynı zamanda bu okul yöneticileri tarafından da desteklenmedi dolayısıyla çok kopuk bir dönem geçirdim ben kendi çalıştığım yer açısından... Kendi kurumum için bu sürecin yönetilmediğini yönetilemediğini düşünüyorum. Biz velilerle iletişimsiz kaldık ki o insanların bilgiye ihtiyacı var ve bize yani soruyorlar bu bilgileri. Ancak bize de yeterli bilgi yoktu ki insanlara verebilelim.” (K6)

3.3.Salgın Sürecinde Gereksinim Duyulan Destekler Temasına İlişkin Bulgular

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde birtakım desteklere ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin salgın sürecinde gereksinim duydukları desteklere ilişkin bulgular Tablo 5’de görülmektedir.

Tablo 5. Salgın Sürecinde Gereksinim Duyulan Destekler Temasına İlişkin Alt Temalar

Çalışma şartlarının iyileştirilmesi	Psiko-sosyal destek
Çalışma saatlerinin düzenlenmesi	Psikolojik destek
İzinlerin düzenlenmesi	Sosyal destek
Maddi destek	
MEB tarafından görünür olmak	

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde çalışma şartlarının iyileştirilmesinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin olarak öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Bir kere bizim şartlarımızın kesinlikle iyileştirilmesi gerekiyor. Yani pandemi tamam pandeminin illaki etkileri oldu ama hani pandemi olsun veya olmasın, rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin kesinlikle haklarının iyileştirilmesi gerekiyor... Rehabilitasyon merkezinde çalışan öğretmenlerin bir çok anlamda iyileştirmeye ihtiyacı var.” (K1)

“Nasıl destek alıcam bende kaygı oluşturdu, bu kaygı için destek ve iş olarak ... Kendimi öğretmen gibi hissetmedim. Ben devlette çalışan öğretmenleri çok kışkırdım. Yani zaten o süreçte atanmaya çalışıyorum. Diğer ııı öğretmenlerin yaşadığı destek, ek derslerin kesilmemesi vs. bunlar bende ııı kışkırtma duygusunu yoğunlaştırdı. Yani dedim neden biz neden değiliz. Bizimle ilgili neden hiçbir iyileştirme yok.” (K3)

Öğretmenler, desteklere gereksinim duyduklarını ifade ettikten sonra, buna ilişkin olarak çalışma saatlerinin ve izinlerinin düzenlenmesinin gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler buna ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Ne bileyim bu 15 günlük yıllık izin dışında bir iznimiz olsa bizim de bir nefes alabileceğimiz bir zaman dilimi olsa, çalışma saatlerimiz biraz daha iyileştirilse, çünkü 8 saat ordayız öğle aramız var 9 saat ordayız ve işte hani erken gittik geç çıktık muhabbeti 10 saat okulda olmuş oluyoruz yani 10 saat normal bir bireyin normal bir yerde bile çalışacağından fazla bir süre. Dolayısıyla biz orda 10 saat durmak istemiyoruz. Biz orda daha az durmak istiyoruz ya da günlük 8 saat derse giriyoruz ben belki daha az derse girebiliriz. Çok fazla derse giriyoruz... Bir kere en basiti aslında bunla alakalı bir iyileştirmeye ihtiyacımız var. Net bir şekilde ihtiyacımız var.” (K1)

“Özel yani rehabilitasyon merkezi olduğu için özel sektör çalışma saatlerimiz devlet okullarından farklı yani sabah 10 da gidip akşam yedide çıkıyoruz zaten kısıtlamalar vardı işte saat 8'de 9'da yani süreç böyle olunca sabah işe gidiyoruz, işten sonra çıkışta direkt eve geliyoruz ve asla hiçbir yere gidemiyoruz çünkü kısıtlamalardan dolayı.” (K2)

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde ayrıca maddi destek sağlanmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler buna ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Maddi desteğe ihtiyacımız tabi ki var şartlarımızın en azından maddi anlamdaki şartlarımızın kesinlikle iyileştirmeye çok ihtiyacı var. Çünkü maaşlarımız gerçekten düşük, yani muhtemelen hepimiz farklı maaşlar alıyoruzdur arkadaşlarımla ama genel olarak devletten alınan maaşın çok azına çalışıyoruz. İşte özel derslerle veya işte başka ekstra gelire bir şekilde geçimimizi sağlamaya çalışıyoruz. Ama rehabilitasyon merkezlerinden aldığımız maaşlarla inanın bana geçinmek çok çok mümkün değil... En basitinden sayabileceklerim yani maddi anlamda net bir şekilde desteğe ihtiyacımız var.” (K1)

“...bir belirsizlik sürecinin içerisindeydik. İşte kapandık mı kapanıcaz mıyız? Ne zaman kapanırsak açılıcaz. Ve bu bizi maddi bir kaygıya da soktu aynı zaman da bu belirsizlik. İşte kapanmada işte maddi anlamda kayıp yaşayacak mıyız? Bu anlamda işte maddi bir kaygı güttük.” (K5)

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde gereksinim duydukları desteklerden bir diğerini “MEB tarafından görünür olmak” olarak ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Görünürde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlıyız bizlerde ama, hiçbir şekilde adımız sanımız anılmıyor. Bu kapamalar bile işte söz konusu olduğunda açıklamalar yapılıyordu işte ama kesinlikle hiçbir yerde ya 62 bin personeli var yanılmıyorsam rehabilitasyon merkezlerinde hani bir yerde bile ya rehabilitasyon merkezleri de şöyle olacak kapanacak veya açılacak veya kapanmıyacak gibi hiçbir şey söz konusu değildi. Bu en çok bizi üzüyordu yaralıyordu... Dolayısıyla hani hiçbir yerde ne bir rehabilitasyon

merkezi çalışanlarıyla ilgili bir demeç ne bileyim bir ya hiçbir konuşmada yer verilmedi bize, en çok bizi üzen bu oldu. Milli Eğitim Bakanlığı açıklama yapıyor işte rehabilitasyon merkezleri açılacak diye ama biz 15 hazirandan beri açtık. Bu açıklama geldiğinde yani açık olduğumuzdan bile birçok kişinin haberi yoktu aslında” (K1)

“Net bir bilgi alamamak, yani bizim durumlarımızla ilgili okulların kapanıp kapanmayacağıyla ilgili ne zaman açılacağıyla ilgili hani haber kaynaklarından net bir bilgi alamamak çok büyük bir handikap...Bu çok stres vericiydi başlarda.Ve tabi aynı zaman da eğitimim devam etmesine rağmen yeterli ilginin gösterilmemiş olması yani sanki rehabilitasyonlar evet çalışıyorlar ama biz rehabilitasyonlarda eğitim veriyoruz ve çalışanlar da öğretmenler yani bir eğitim ortamı söz konusu ama sanki hiç böyle bir şey yokmuş gibi devam etti bütün işleyiş... Ve aynı zamanda milli eğitimin özel eğitimle ilgili çalışan birimlerinin sağlıklı çalışmalar yürütemiyor olması yani özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleriyle ilgili tamamıyla sadece bizimle ilgilenecek olan birimlerin yeterli, mesela sağlıklı çalışmayı göstermiyor olması sadece hani ekonomik odaklı çalışmaların yapılıyor olması yani evet kurumlar açılıns açılıns kapandığında ortalık yıkıldı böyle hani nasıl kapanır işte açılıns. Hani sanki çocuklar üzerinden onların eğitimden yoksun kalması üzerinden kendi eksikliklerini işte çok çocuklar eğitim almadan olamaz, falan böyle her yerde böyle şeyler vardı. Halbuki derdin bu olmadığı biz çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıktı daha çok. Yani biz bir eğitim kurumuyuz. Eğitim kurumlarına eğitim kurumları gibi davranılmalı. Yani ticarethanelik değil, eğitim kurumuyuz.” (K6)

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde gereksinim duydukları desteklerden bir diğerini “psikolojik destek” olarak ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Psikolojik olarak da diyecem, ...Pandemi sürecinde herkes aslında belli bir seviye obsesiflik durumuna geldi. Kesinlikle bir psikolojik desteğe ihtiyacımız var... Bir şekilde kesinlikle psikolojik olarak desteklenmemiz gerektiğini düşünüyorum. Çünkü evet çalışma şartları ayrıca buna pandemi süreci de eklenince yani ekstra bir psikolojimizin etkilenme durumu oluyor. Ve bu durumda kesinlikle psikolojik desteğimizin ya da işte yani en azından konuşacağımızda halden anlayan birilerinin olması gerektiğini düşünüyorum.” (K2)

“Bence bu süreçte yani en önemli şey, bizim psikolojik sağlamlığımız oldu. Bir belirsizlik sürecinin içerisindeydik. İşte kapandık mı kapanacak mıyız? Ne zaman kapanırsak açılıcaz. Ve bu bizi maddi bir kaygıya da soktu aynı zaman da bu belirsizlik. İşte kapanmada işte maddi anlamda kayıp yaşayacak mıyız? Yaşamıyacak mıyız? Gibi. Hem bu anlam da işte maddi bir kaygı güttük hem de daha önce de söylediğim gibi obsesif düzeye ulaşan bir hijyen takıntısı ortaya çıktı. Bunların ikisi için yani bu iki problem içinde ben bir psikolojik desteğin düzenli ve sistematik bir şekilde kurumlarda verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Açıkçası böyle bir desteğe ihtiyaç duyuyorum kendimde. Çünkü hani bu hani kaygı sürekli yaşanınca hani bitmeyince bitmeyen o kaygı küçük de olsa bir şekilde insanı bir tırmalıyor. İnsanı yıpratıyor yoruyor. Bu anlamda psikolojik desteğin olabileceğini ben düşünüyorum.” (K5)

“Tabi yani bir okul ya da eğitim koordinatörü ya da psikolog bilmiyorum hangi birim bunu gerçekleştirebilirdi ama, bizim bu anlamda desteğe ihtiyacımız vardı. İlla bir tedavi yöntemi veya psikolojik destek anlamında değil. Süreci idare edebilmemize yönelik bir kriz masasının oluşturulup bütün rehabilitasyon merkezlerinde aynı şekilde işlev göstermesi gerekiyordu bence yani çünkü evet dünya çapında yeni bir olaydı ancak hemen bir kriz masası oluşturulup bu kurumlar eğitime devam edecek bu süreçte bu insanlar ne yapmalı kişilere nasıl yaklaşmalı gibi koordine birimi oluşturulabilseydi herkes için çok daha kolay olurdu. Hem kurum sahipleri açısından çok kolay olurdu, hem bizler açısından da çok kolay olurdu.” (K6)

Öğretmenlerden biri (K5), odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde gereksinim duyduğu desteklerden bir diğerini “sosyal destek” olarak ifade etmiştir. Buna ilişkin olarak görüşlerini şöyle ifade belirtmiştir:

“Aynı zaman da sosyalleşme açısından çok bireye döndük çünkü bu kapanma sürecinde ve hani bu bizi refah halinde yaşamamızı ve eğitime sağlam kafayla daha deşarj olmuş şekilde devam edebilmemiz için böyle bir sosyal kurum içi veya kurumlar arası görüşülerek gerekli hijyenik önlemlerin alındığı bir sosyal durumlar yaratılabilirdi bu tarz etkinlikler vesaire yapılabilirdi. Hani bu tarz sosyalleşme adına bir destek olabilirdi.Yani bu iki duruma çok büyük ihtiyaç olduğunu düşünüyorum açıkçası. Hem sosyal anlamda hem de psikolojik anlamda.” (K5)

3.4. Salgın Sürecinin Mesleki Etkileri Temasına İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin odak grup görüşmesinde ifade ettikleri COVID-19 küresel salgın sürecinin mesleki etkilerine ilişkin bulgular Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Salgın Sürecinin Mesleki Etkileri Temasına İlişkin Alt Temalar

Alt Temalar		
Etkisinin olmaması	Olumlu etkiler	Olumsuz etkiler
Pandemi öncesi sürecin devam ettirilmesi	Araştırma Yapma Online eğitimlere katılma Farklı etkinlikler üretme	Dersin işleyişinde değişiklik Motivasyon kaybı

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinin mesleki etkilerine ilişkin görüşlerini ifade ederken bir öğretmen (K2) “Mesleki açıdan bana, olumlu ya da olumsuz olarak şu oldu bu oldu diye söyleyebileceğim bir şey yok hocam. Yani hani ben bir öğretmenim yapmak zorundaydım ve yaptım. Pandemiden önce nasılsa pandemiden sonra da aynı şekilde yaptım. İki Ders süremi öyle geçirdim. Ya da aile bilgilendirmemi aynı şekilde yaptım.” diyerek salgın sürecinin mesleki olarak herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Diğer öğretmenler ise salgın sürecinin mesleki olarak olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler salgın sürecinin olumlu etkilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Şu an aileleri çok daha rahat bilgilendirebiliyorum ya da o dönem çünkü çok fazla araştırma yapma gereği duyduk, ister istemez yeni etkinlikler ya da ailelerin neler yapabileceğine dair bir sürü fikir ürettik. Dolayısıyla hani şu anda aileleri bilgilendirirken ya da evde şunları şunları yapın derken daha çok fikir ortaya koyabiliyorum. Ya da daha rahat şekilde bilgilendirebiliyorum aileleri. Bu anlamda iyi oldu bence... benim için aile boyutunda oldu evet dediğim gibi ailelere çok daha rahat bir şekilde bilgilendirebiliyorum artık yani. En azından farklı fikirler ortaya koyabiliyorum ailelere yani. Hocam şu konuyu aşamadık evde ya da hocam şunu yapamadık evde bir türlü yapamıyoruz dediklerinde çok farklı çözüm önerile sunabiliyorum artık ailelere çünkü o dönem çok fazla arayışa girdik. Bir de kendimizce bir her güne bir etkinlik adı altında bir kendi konumuzca hani ailelere instagram sayfamızdan da link her güne bir etkinlik kapsamında her gün farklı bir etkinlik önerdik. Dolayısıyla artık dediğim gibi aileler herhangi bir sorunla karşıma geldiklerinde yada herhangi bir problemlili davranışla karşıma geldiklerinde çok daha rahat bir şekilde en azından ertelemeyen direk bilgilendirme yapabiliyorum. Çünkü dediğim gibi o dönem en azından kapanmanın olduğu dönem çok fazla fikir üretmek zorundaydık çok fazla yeni etkinlik işte ailelere önerebileceğimiz bir sürü şey olmak zorundaydı. Dolayısıyla o dönemin bana katkısı

o oldu mesleki anlam da ailelere en azından şu an da net bir şekilde bilgilendirebiliyorum ya da farklı çözüm önerileri sunabiliyorum ailelere karşılaştıkları problem davranışlarına yönelik.” (K1)

“Online eğitimler gerçekten şu pandeminin bize getirdiği en önemli en ı altın değerinde şeyleri oldu. 11 Bende katıldım pek çok eğitime hani dikkat testi anlamında veya işte çocuk gelişimi oyun, özel gereksinimli çocuklarda oyunla alakalı eğitimlere, özel gereksinimli çocuklarda dikkat algı süreçleriyle alakalı eğitimlere katılım ve çok fazla etkisini gördüğümü düşünüyorum.” (K5)

Öğretmenler, salgın sürecinin olumsuz etkilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Şu şekilde alternatifler bulmak bizim işimizdi. Bize bu öğretilmişti, ama bu kadar zorlanacağımız kimsenin hayal edemeyeceği bir şeydi. Özellikle ilk süreçte benim ağır öğrencilerim vardı ama hani onlarda dokunma materyalleri sürekli temizleme gibi sıkıntılara çok fazla giriyordum... Dil konuşmada çok zorlandım, o çocuğun ağızımı görmesi gerekiyor ve benim bazen o çocuğa dokunmam gerekiyor... Beni çok zorladı hani uzaktan bir şeyleri anlatmaya çalışmak çok zorladı. Hafif öğrencilerime bir şeyleri açıklamak beni çok üzdü. Korona ne zaman biticek diyen öğrenciyi bunu mesleki ve duygusal olarak büyük bir karmaşaya düşüp nasıl açıklaycam bunu diye öğretmenlikten soyutlanmaya başlıyordum artık. Bir öğrencim mesela virüsün bulaştığı herkesi öldüreceğini düşünüyormuş. Bunları anlatmak ve virüsün televizyonda görünen o yeşil şeyin virüs gerçek virüs olduğu ve bu kadar olduğu düşünen öğrencilerim. Hani ona bunun virüsün daha çok somut ama soyut biliyoruz soyut gerçekten aslında. Bunları öğrencilere anlatmak beni çok zorladı. Mesleki acıdan benim öğretmem gereken şey o an çocuğa dersimin konusu toplama çıkarmayken dersim bir anda virüs ne bunu nasıl anlaticam bunu çocuğa nasıl anlaticam ondaki o korkuyu nasıl yok edicem. Yani dersin işleyişi değişti. Bu şekilde çok zorlandım.” (K3)

“Öncelikle motivasyon kaybım oldu benim kesinlikle başladığı zamandan itibaren... Benim motivasyonumu düşürdü çünkü yapabileceğim şeyler kısıtlandı ve kendimi belirli bir alana hapsolmuş hissettim işin açıkçası. Çünkü yani bizim ağızımızı kapatarak ya da belirli bir alanda temas bulunmadan çalışabilmemiz mümkün değil. İlk başlarda buna çok dikkat ettim ancak tabi covid olduktan sonra o kadar dikkat etmedim açıkçası yani. Güvenli bir dönem geçirdiğim o süreçte ama ondan öncesinde tamamıyla bütün alanım kısıtlandı ve belli başlı çalışmalarını sadece öğrencilerle yapıyor oldum. Bu da beni aynı döngünün içerisinde hissettirdi çünkü ben çalışırken çok hareketliyimdir normalde. Asla yerimde durmam ama masa başında belirli bir mesafe de oturmak durumundaydık ilk başlarda. Aynı zamanda çocukların güvenliği içinde bu böyle olması gerekiyor. Bu benim için olumsuz yandı. Tabi aynı zamanda yönetim tarafından gelen yani sadece gelin oturun gidin işte düşüncesi de tabi insana bir anda işten biraz da olsa soğutuyor. Çünkü hiçbir beklentinin hiçbir denetimin olmadığını düşündüğün yerde sende gittikçe uzaklaşıyor bir şeylerden. O anlamda olumsuzdu” (K6).

3.5. Öneriler Temasına İlişkin Bulgular

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde yaşadıkları deneyimler sonucunda birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin salgın sürecinde buldukları önerilere ilişkin bulgular Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. Öneriler Temasına İlişkin Alt Temalar

Alt Temalar
1. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine yönelik öneriler
2. Ailelere yönelik öneriler
3. MEB'e yönelik öneriler
4. Politika yapıcılara yönelik öneriler
5. Meslektaşlara yönelik öneriler

Tablo 7'de görüldüğü gibi öğretmenlerin salgın sürecinde yaşadıkları deneyimlere ilişkin önerileri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine yönelik, ailelere yönelik, MEB'e yönelik, politika yapıcılara yönelik ve meslektaşlara yönelik öneriler olmak üzere beş alt başlıkta toplanmaktadır.

Öğretmenlerin rehabilitasyon merkezlerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine Yönelik Öneriler

Alt Temalar	Kodlar
1. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine yönelik öneriler	1.1. Çalışanlara değer verme 1.2. Çalışanların maaşlarının ödenmesi 1.3. Eğitimin ön planda tutulması 1.4. Personel gelişiminin desteklenmesi

Tablo 8'de görüldüğü gibi öğretmenlerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine yönelik önerileri çalışanlara değer verme, çalışanların maaşlarının ödenmesi, eğitimin ön planda tutulması ve personel gelişimin desteklenmesi biçiminde sıralanmaktadır.

Öğretmenlerden biri (K2) çalışanlara değer verme önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"... çalıştığım kurumda öğrenciler ve o kişiye ya da işte kişilere yani öğretmene, öğretmen olduğu için değer vermek ve öğrenciye öğrenci olduğu için değer vermek, aileye aile olduğu için değer vermek. Ya da ailelerin gözünden bakabilmek biraz daha olaya aslında. Yani kurum sahiplerine ya da benim tanıdığım kurum sahiplerinin birçoğu aslında empati duygusundan çok yoksunlar ve ııı çoğunlukla ticari boyutuna bakıyorlar. Olayın yani böyle olduğu zaman aslında hem öğretmeni bir süre sonra hem öğretmeni hem aileyi soğutmuş oluyorlar aslında kurumda. Biraz daha empati duygularının gelişmesini biraz daha anlayış göstermelerini, biraz daha insana insan olduğu için değer vermeyi aşılınmalarını aslında istiyorum, diliyorum, temenni ediyorum. Yani kurumlar için aslında önerilerim yani en temel bazlı baktığımız da en genel olarak söyleyebileceğim şekilde bu yönde." (K2)

Öğretmenlerden biri (K3), çalışanların maaşlarının ödenmesi önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle belirtmiştir:

"Kurum sahiplerine normal zamanda her zaman zarar ediyoruz zarar ediyoruz çok fazla duyuyoruz. Ama şu an bizde zarar ediyoruz mesela şu an onların bize maaş vermemesi, onların almaması eşit, yani eşit olmasa da yani çok büyük karşılıklı zarardayız. Daha fazla öneri var ama şöyle maddi olarak kurum bunu bana yansıtmasa ben biraz daha motive çalışıcım. Yani bana örnek veriyorum zam yapmıyor, ya da brüt düşük gösteriyor veya işte kapanma oldu maaşımı

tamamlayamıyor. Bunu gerekçe olarak bana kendini sürekli ödeneğim az yattı telafimi yapamadık, bunu söylemesi bana o maddi doyum sağlamıyor, aksine motivasyonumu düşürüyor. Bana bir şeyler açıklarken kurumların maddiyatını öne sürmemesini öneririm. Yani bunu bize yansıtmasına gerek yok kar yaptığı zaman bana tutup ya sana fazla zam yapıcam demiyorsan, zarar ettiğinde de bunu öne sürmesin yani bunu isterim.” (K3)

Öğretmenler, eğitimin ön planda tutulması önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Evet oralar birer ticarethane yani biz o gözle bakalım bakmayalım kurum sahipleri o gözle baksın bakmasın bu bir şeyi maalesef değiştirmiyor. Oralar ticarethane en nihayetinde öğrenci üzerinden para kazanan kurumlar onlar...Oralar evet kesinlikle bir ticarethane ve birçoğu da ona göre davranıyor. Fakat daha çok eğitimi ön planda tutmalarını önerebilirim onlara da yani. Tabiki ya aslında zaten bunlarda aslında şey yapılan şeyler siz, doğru orantılı şeyler siz gerçekten eğitime önem verirsiniz, siz gerçekten kaliteli personel ııı istihdam edip kaliteli bir eğitim verirsiniz, kaliteli bir eğitim verilmesini sağlarsanız zaten ister istemez parada gelicektir yani. Dediğim doğru orantılı şeyler bunlar yani eğitime biraz daha önem vermelerini eğitimi daha ön planda tutmalarını önerebilirim, rica edebilirim.” (K1)

“Yani kurum sahiplerine ya da benim tanıdığım kurum sahiplerinin birçoğu aslında empati duygusundan çok yoksunlar ve ııı çoğunlukla ticari boyutuna bakıyorlar.” (K2)

“Tabi kurumla başladım bende o halde. Çok daha iyi yakın geçmişte bir meslektaşımın ağzından şu cümleyi duydum. Ben burayı bir okul olarak bir eğitim yuvası olarak görmüyorum. Ben burayı bir esnaf olarak görüyorum diye... Çok rahatsız etmişti bu beni çünkü çok inanarak söylemişti oranın bir esnaf olduğu görüşünü çok inanarak söylemişti. Benim kurumlara önerim, bunu öğretmenlere söyletmemek, bunu hissettirmemek öğretmenlere... Hani öğretmenin değer gördüğünü öğretmene hissedecek şekilde davranması ve hani ticari kaygıları birazcık daha ikinci plana atması gerektiğini önerebilirim kurum sahiplerine.” (K5)

“Yani aslında kendi çocuklarının bile benim öğrencim olmasından korkmadılar, kendi hayatlarının riskli olmasından da korkmadılar maddiyat her şeyin önüne geçti bu anlamda... Aynı zamanda öğrencilerin azalmasının ekonomik yükünden öte bizde de öğrencilerin azalmasını bize bağlayan bizim performansımıza bağlayan bir yaklaşım oldu...” (K6)

Öğretmenlerden biri (K1), personel gelişiminin desteklenmesi önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Birçok hizmet içi eğitim vermelerini ya da dışarıdan da birçok eğitim var birçok sertifika programı var ne bileyim kendi öğretmenlerine en azından bunlardan yararlanabilecek düzeye getirmelerini ya da işte karşılamalarını bu tarz sertifika programlarını karşılamalarını isterim önerebilirim.” (K1)

Öğretmenler, odak grup görüşmesinde COVID-19 küresel salgın sürecinde ailelere yönelik görüşlerini ifade ederken bir öğretmen (K4) *“Velilere herhangi bir tavsiyem olamıyor ne yazık ki, çünkü velilerimizin bütün çocukların ebeveynlerinin eğitiliyor olması lazım. Eğitim her yerde gerekiyor bize yani en baştan en sona kadar. Her yerde eğitim gerekiyor eğitimsiz bir veliye de bir patrona da bir siyaset mensubuna da herhangi bir şey anlatmak imkânsız.”* ifadeleri ile ailelere yönelik bir önerisinin olmadığını belirtmiştir. Odak grup görüşmesinde yer alan diğer öğretmenlerin görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9. Ailelere Yönelik Öneriler

Alt Temalar	Kodlar
2. Ailelere yönelik öneriler	2.1. Çocuklarının eğitimi konusunda kendilerini geliştirmeleri 2.2. Çocuklarıyla evde etkinlikler yapmaları 2.3. Öğretmenlere saygı göstermeleri 2.4. Uzmanlarla iş birliği yapmaları

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmenlerin ailelere yönelik önerileri çocuklarının eğitimi konusunda kendilerini geliştirmeleri, çocuklarıyla evde etkinlikler yapmaları, öğretmenlere saygı göstermeleri ve uzmanlarla iş birliği yapmaları biçiminde sıralanmaktadır.

Öğretmenler, ailelere çocuklarının eğitimi konusunda kendilerini geliştirmeleri önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Ailelere gelince pandemi çocuklardan çok şey götürdü, en önemlisi rutinleri. Çocuklar eskiden yapmaya alıştığı şeyleri pandemi dolayısıyla yani aileler çeşitli önlemler alıyor. Örneğin işte her gün parka gidiyor yarım saat oynuyorlarsa artık onu parka daha az götürüyorlar veya işte belli oyun grupları varsa hani pandemi bulaş vs. bu tarz durumları önlemek için hani daha da bunun sayısını azalttılar veya işte misafirliğe gidip hani o çocuğun sosyalleşmesi için gereken alanı ona daha az tanımaya malasefki başladılar. Bununla alakalı rutinlerin bozulması çocukların problem davranışları ortaya çıkartmaları veya varsa da bunun artmasına sebep oldu. Bu konuyla alakalı da yani aile bazen bize gelip söylüyor ama hani çok fazla ben bizim söylediklerimizi ona gözlemleyemediğimiz için ev ortamında işe yaradığını düşünmüyorum. Bu noktada ailelerin birazcık daha fedakâr, özverili davranıp birazcık daha belki eğitimlere araştırması veya katılması kendini bu alanda geliştirmesi, okumalar yapması şeklinde öneriler sunabilirim.” (K5)

Öğretmenler, ailelere çocuklarıyla evde etkinlikler yapmaları konusundaki önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“İşte bunu geçecek bir hastalık olarak nitelendirmekten vazgeçmelerini ve neler yapabileceklerine odaklanmaları aslında. Evde nasıl çalışmalılar, neler yapmaları gerektiğine... Biraz daha uyarılama konusunda eve bunu uyarılama, materyal uyarılama, internetten biraz daha araştırma yapma.” (K2)

“Ve tabiki de çocuklarını buldukları ortam içerisinde, elverişli şartlar içerisinde ilgiyi göstermeleri gerekiyor ki benim bu süreçte dil çıktısının daha da yoğunlaşan otizmli öğrencilerim oldu. Bu da aileleriyle daha çok zaman geçirmelerinden kaynaklıydı ekstra bir şey yapmadılar aslında. Ama sadece çocuklarıyla daha fazla bir aradalardı ve daha iyi bir ilerleme görüldü. Ve mümkün olduğunca tabiki de telefona tablete televizyona sarılmadan bunu yapmaları gerekiyor.” (K6)

Öğretmenler, ailelere öğretmenlere saygı göstermeleri konusundaki önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“En azından rehabilitasyon merkezinde çalışan öğretmenlere karşı biraz daha anlayışlı olabilirler aileler. Hele bir de pandemi sürecinde bizlerinde insan olduğunu bizlerinde hasta olabileceğini bizlerinde robot olmadığını etten kemikten yaratılmış olduğumuzu bir şekilde anlamaları gerekiyor bence ailelerin. Çünkü bunun farkında değiller aslında. Özellikle pandemi sürecinde tamam çok duyarlı aileler de vardı, çok gerçekten anlayışlı aileler de vardı. Fakat bir o kadar da hiçbir şekilde hiçbir şeye anlayış göstermeyen ailelerde oldu ve sanki bize kızmayı ya da işte bizden bir şey istemeyi, hatta bir

şeyi emreder şekilde söylemeyi kendilerine hak gören aileler de oldu. O yüzden hani rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerinde ııı aslında başarısız öğretmenler olmadığını ve çoğu için hatta atanmamanın bir tercih olduğunu, atanmayıp aslında onların hayatları için onların çocuklarının hayatları için belki de atanmadıklarını kavramaları gerekiyor. Çünkü şey yani aslında öğretmen olarak genelde devlette çalışan ya da devlet okuluna gittikleri sınıfın öğretmenini görüyorlar öğretmen olarak. Onlarda rehabilitasyon öğretmenlerini çok fazla kendi öğretmenleri olarak çok görmüyorlar hani hepsi için konuşmuyorum tabi ki. Birçoğu için konuşuyorum... ama dediğim gibi yani en azından hani bize de devlet öğretmenlerine gösterdikleri saygıyı gösterirlerse çok mutlu olucam. Bir kere o saygıyı gördüğümüze kesinlikle inanmıyorum.” (K1)

Öğretmenler, ailelere uzmanlarla iş birliği yapmaları konusundaki önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Bizle daha koordineli bir şekilde çalışmasını önerebilirim. Gerçekten bazı aileler evet bunu talep ediyor bizden ama bazı ailelerin hiç ben çabaladıkça bile ben yani o aile talep etmiyor ben bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Buna rağmen çok fazla hani geri dönüt alamıyorum. Hani bu açıdan hani bir öneri ailelere sunabilirim. En azından hani yani ellerindeki imkanları son ana kadar kullansınlar, bu imkanları çok iyi bilsinler. Bizden hani aile eğitimi falan talep etsinler diye öneride bulunabilirim.” (K5)

“Ve aynı zaman da ailelerin bizden ve aynı zaman da kurumların okulların yöneticilerinden taleplerinin olması ve takip etmeleri gerektiğini düşünüyorum ki, takiple talebin birleşmesiyle birlikte daha verimli bir eğitim ortamının oluşması gerekiyor.” (K6)

Öğretmenlerin MEB’e yönelik görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 10. MEB’e Yönelik Öneriler

Alt Temalar	Kodlar
3. MEB’e yönelik öneriler	3.1. Ailelerin bir araya gelebilecekleri programlar oluşturmak 3.2. Kriz masalarının oluşturulması 3.3. Kurumların daha sıkı denetlenmesi

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğretmenlerin MEB’e yönelik önerileri ailelerin bir araya gelebilecekleri programlar oluşturmak, kriz masalarının oluşturulması ve kurumların daha sıkı denetlenmesi biçiminde sıralanmaktadır.

Öğretmenler, ailelerin bir araya gelebilecekleri programlar oluşturmak önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Özellikle özel gereksinime, gereksinimli çocuğa sahip aileler gerçekten bazen kendilerini çok yalnız hissedebiliyorlar ya da çok çaresiz hissedebiliyorlar. Bir şekilde onlar için yani daha çok sosyalleşebilecekleri, daha çok bir araya gelebilecekleri programlar bence ortaya, projeler ortaya konulabilir. Yine dediğim gibi onlar tarafından, en azından milli eğitim tarafından. Sadece onlar için değil ve çocuklarımız için de ... hani çok daha büyük yaş grubu ve yetişkin diye nitelendirebileceğimiz gruplar sosyalleşemiyorlar. Tamamen evdeler, hiçbir yere gidemiyorlar. Okul yok rehabilitasyon merkezine çoğu gitmiyor. Gidenler de zaten rehabilitasyon merkezlerinden hani birer ikişer saat eğitim alıp tekrar evlerine dönüyorlar. Hele hele liseyi bitirdikten sonra yapabilecekleri hiçbir şey kalmıyor...Dolayısıyla hele hele pandemi sürecinde çocuklar bu kadar eve tıkılmışken çocuklar için gereken gereken tüm önlemlerin alınıp onların bir şekilde sosyalleşebilmesi ya da işte vakit

geçirebilmesi. Ne bileyim belki birtakım yeteneklerinin ortaya çıkarılabilmesi için çeşitli projeler yürütülebilir. Çeşitli merkezler oluşturulabilir, çeşitli merkezler ortaya çıkarılabilir, bunlar yapılabilecek şeyler...Onlar için bir şeyler kesinlikle bir şeyler yapılmalı. Çünkü hem aileleri için hem de çocuklarımız için yapabilecek hiçbir şey kalmıyor. Okuldan sonra yani okul hayatları bittikten sonra gidebilecekleri hiçbir şey yok. Akademiler oluşturulabilir, özellikle akademiler oluşturulabilir o çocuklarımız için o yetişkinlerimiz için o gençlerimiz için. Yani dediğim gibi bu tarz projelerle gelirlerse sanki daha güzel olcaktı gibi her şey.” (K1)

Öğretmenler, kriz masalarının oluşturulması önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Bu boyutun dışında devletin yetkili organlarıyla işin bence bu tarz durumlar için kriz masası aciliyetle oluşturulmalıydı, en başından itibaren ve oluşturulmalı. Nasıl ki doğal afetlerde bir kriz masası oluşturuluyor. Aynı şekilde bu tarz durumlar da pandemi durumunda ve eğitime devam edecek kreşler için olabilir kreşlerde bir süre devam etti. Rehabilitasyon merkezleri için olabilir kesinlikle oraların hem eğitimin verimliliği anlamında hem de genel sağlık koşullarının iyileştirilmesi anlamında bir kriz masası oluşturulması gerektiğini düşünüyorum en başından itibaren. Ve bunun da bu kriz masasının da yeterliliği olan kişiler tarafından oluşturulması yani alanda yetkili hocalarımız tarafından alan da aktif şekilde çalışan öğretmenlerimiz ve aynı zaman da sadece yani gelişimsel farklılığı olmayan kişiler değil aynı zaman da bu işin içerisinde gelişimsel farklılığı olan kişilerinde olması gerektiğini düşünüyorum yani. Mümkün olduğu kadar bu kriz masaları içerisinde engelli bireylerinde yer alması gerektiğini düşünüyorum ki bu süreçler onları ilgilendiren süreçler dolayısıyla onların bu süreçlerin içerisinde olması gerekiyor ki kendileri açısından daha doğru bir şekilde ilerlesin her şey.” (K6)

Öğretmenler, kurumların daha sıkı denetlenmesi önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“...Milli Eğitim Bakanlığı da şu şekilde gerçekten denetlemeye ben de çok katılıyorum. Çok daha yoğun denetlenmeliyiz. İı Ve eğitim anlamında da denetlenmeliyiz. Sadece şu an hijyen olarak evet ara ara denetlemelere tabi oluyoruz ama eğitim anlamında ben ne yapıyorum oranın için de bir denetlemeye tabi tutulmalıyım.” (K3)

“Şöyle sıkı denetim...bu durumları sıkı bir denetime alsınlar, almaları lazım. Müfettişlerin hani yılda bir iki kere değil çok daha sık bir şekilde gelmesi lazım. Bu atılan imza meseleleri vs. öğretmenlerle de bizzat konuşmaları tek tek gerektiği düşüncesindeyim. Bu şekilde çok daha sıkı denetimler veya işte daha oturmuş bir düzen daha oturmuş bir sistemiiii bir yenilik yaparak. İşte bu yenilikler tabiki konuşulur kapsamı. Çok daha fazla uygulamalara gidilmesi gerektiğinin kanaatindeyim.” (K5)

Öğretmenlerin politika yapıcılara yönelik görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11. Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

Alt Temalar	Kodlar
4. Politika yapıcılara yönelik öneriler	4.1. Özlük haklarının iyileştirilmesi

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmenlerin politika yapıcılara özlük haklarının iyileştirilmesi yönünde görüşlerini belirtmişlerdir. Öğretmenler politika yapıcılara önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Özlük haklarımızla ilgili net bir şekilde desteğe ihtiyacımız var... Dediğim gibi bizde birlik olsak o gücü bizde aşarız belki bizde istediklerimizi yaptırırız ve belki o az önce bahsettiğimiz o özlük haklarına sahip olabiliriz.” (K1)

“Eğitim sistemine genel olarak baktığımız da evet rehabilitasyon merkezleri de MEB’e bağlı özel okullar ve hocamın da söylediği gibi daha önce özlük haklarımız yani biz de neticesinde birer öğretmeniz ama hep bahsedilen aslında sadece işte yalnız değilmişiz aslında hocamın söylediği gibi onu da anladık. Yani yalnız değilmişiz Türkiye’nin birçok noktasın da aynı sorun yaşayan yüzlerce binlerce öğretmen var ııı ve öğretmen olmayı ve kendimizi işçi gibi değil de öğretmen olarak hissetmeyi istiyoruz aslında. Bunun içinde haklarımızın bize verilmesini, haklarımıza sahip olmaya temenni ediyorum.” (K2)

“Politikacılar yani bir politika oluşturan birimler sesimizi daha fazla duyurup bizi yerinde incelemelerle sorunlarımız neymiş bunları görmelerini ve daha çok alan taramasıyla çalışmalarını ve sesimizi duymalarını isterim... Kesinlikle özlük haklarının birleştirilmesi. Kendimi öğretmen gibi hissetmedim. Ben devlette çalışan öğretmenleri çok kıskandım. Yani zaten o süreçte atanmaya çalışıyorum. Diğer ııı öğretmenlerin yaşadığı destek, ek derslerin kesilmemesi vs. bunlar bende ııı kıskanma duygusunu yoğunlaştırdı. Yani dedim neden biz neden değiliz. Bizimle ilgili neden hiçbir iyileştirme yok.” (K3)

“Yani bu da nasıl olur özlük haklarının iyileştirilmesiyle veya en insani haklarımızdan olan sigortamızın ve sigorta neden olmuştur ihtiyaçlarımızı karşılamak olası durumlarla ilgili. Ve bunun için ortaya çıkmış yaratılmış bir şey. En azından sigorta olayının iyileştirilmesi veya işte diğer özlük haklarının öğretmenlere daha hani iyi bir şekilde verilmesi...” (K5)

“Ve aynı zaman da tabiki de haklarımızın devlette çalışan öğretmenlerle aynı şekilde olması bütün özelde çalışan öğretmenlerin talebi bu şekilde. Kreşler olsun özel okullar olsun rehabilitasyon olsun. Hepsinde mutlaka bu kişiler bunları söylüyorlar.” (K6)

Öğretmenlerin meslektaşlarına yönelik görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12. Meslektaşlara Yönelik Öneriler

Alt Temalar	Kodlar
5. Meslektaşlara yönelik öneriler	5.1. Birlik olunması 5.2. Çocuklarla daha motive edici çalışmalar yapmak 5.3. Çocukların ve ailelerinin haklarını savunmak

Tablo 12’de görüldüğü gibi öğretmenlerin meslektaşlarına yönelik önerileri birlik olunması, çocuklarla daha motive edici çalışmalar yapmak ve çocukların ve ailelerin haklarını savunmak olmak sıralanmaktadır.

Öğretmenler, meslektaşlarına birlik olunması yönündeki önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“... meslektaşlarımdan tamamen birlik olmalarını önerebilirim. Çünkü yani ııı birlik olmazsak veya aynı görüşleri savunmazsak ki hepimizin yaşadığı sorunlar hemen hemen aynı sorunlar. Aynı sorunları yaşamazsak, şey aynı sorunları dediğim gibi bir şekilde hani benimseyip arkadaşımızın da sorununu aslında benimseyip ortak bir şekilde ses çıkarmazsak daha çok bu süreç böyle devam eder...Çünkü dediğim gibi birlik yok bir beraberlik yok...Bizim bir dernek daha yeni herhâlde şey faaliyete girdi fakat ya da ben öyle biliyorum. Onların da çok ciddi çalışmaları yok. Birlik olmaya ihtiyacımız var, yani birlikte olmaya ihtiyacımız var, hep birlikte haklarımızı savunmaya ihtiyacımız var” (K1)

“Yani hocam aslında genel olarak hem pandemi süreci hem de öncesine ilişkin aslında birlik olmamız gerektiğine inanıyorum. ııı Çünkü yani Eskişehir de var olan sorun İstanbul’da da var başka Maraş’ta da var başka illerde ve ilçelerde de var ve aslında hemen hemen hep aynı sorunlar ve bu

sorunların üstesinden gelmek için birlik olmamız gerektiği. Ya da işte haklarımızı savunmamız gerektiği ya da işte ben bir konuyla ilgili haksızlığı dile getiriyorsam eğer, aynı kurum için söylüyorum ıı bunu bir konuyla ilgili haksızlığı dile getiriyorsam ya aynı haksızlığı o da görüyor, ama ses çıkarmıyor. Yani belki maddi kaynaklı ya da başka bir sebeple, yani genel olarak aslında birlik olmamız gerektiğine inanıyorum.” (K2)

“Rehabilitasyonlara şu an gerçekten çok birçok nokta da çözmemiz gereken konu var ama bunlar pandemiyle alakalı mı evet pandemi de biz sadece yüz yüze geldik. Bu sorunlar hep vardı. Bunları biz kendi içimizde meslektaşlarımızla evet birlik olmalarını öneririm.” (K3)

Öğretmenler meslektaşlarına çocuklarla daha motive edici çalışmalar yapmak önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Meslektaşlarıma da aynı zamanda çocuklar üzerinde ıı baskı oluşturmadan baskıcı bir tutum izlemeden şu an ki süreçten öncelikle psikolojik durumlarını gözeterek yaklaşımlarını gerektiğini düşünüyorum. Yani psikolojik aynı zaman da bizim de kendimizin de psikolojik sağlığının, sağlığımızın ilk başta ön planda olması gerektiğini düşünüyorum ki mesleki anlamda da motivasyon düşüklüğünü hissetmeyelim.” (K6)

Öğretmenler meslektaşlarına çocukların ve ailelerin haklarını savunmak önerilerine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Ve tabiki de hem engelli bireyler için hem kendimiz için hak savunuculuğu yapmamız gerekiyor bizim. ıı Bu yönümüzü de unutmamız gerekiyor çünkü doğal afetler gibi pandemi gibi bu süreçlerde de aynı zamanda engellilerin haklarının da ihlal edildiği birçok durum da göz önünde oluyor, yaşanıyor görüyoruz. Çok zor durumda kalıyor, kalıyor insanlar hem bu kişiler için hak savunuculuğu yapmamız gerekiyor hem de kendi haklarımızı aynı şekilde savunmamız gerekiyor.” (K6)

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerin Covid-19 küresel salgın sürecinde deneyimlerinin belirlenmesinin hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonucunda, salgın süreciyle yaşamda meydana gelen değişiklikler, salgın sürecinde rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar, salgın sürecinde gereksinim duyulan destekler, salgın sürecinin mesleki etkileri ve öneriler şeklinde beş ana tema belirlenmiştir. Salgın süreciyle yaşamda meydana gelen değişiklikler temasının alt temalarına bakıldığında; alan mezunu özel eğitim öğretmenlerinin hayatı ekrana sığdırma, özel hayatı erteleme ve yalnızlaşma gibi sosyal yaşamlarında değişiklikler, aileler ve öğrencilerle iletişim, öğrenciler için kaygı duyma ve hijyen /temizlik takıntısı, hastalık bulaşma endişesi gibi çalışma yaşamında değişiklikler meydana gelmiştir. Salgın sürecinde rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar alt temasına bakıldığında, izin almada zorluk, maddi kayıplar, psikolojik baskı ve salgın sürecinin iyi yönetilememesi gibi konular öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Salgın sürecinde gereksinim duyulan desteklere alt temasına bakıldığında ise çalışma şartlarının iyileştirilmesi (maddi destek, çalışma sürelerinin düzenlenmesi gibi), Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görünür olmak, psikolojik destek ve sosyalleşme desteği gibi alanlarda desteğe ihtiyaç duydukları göze çarpmaktadır. Salgın sürecinin mesleki etkileri alt temasına bakıldığında bazı öğretmenlerin olumlu ya da olumsuz etkilenmediği, bazı öğretmenlerin ise eğitimcilere yönelik online eğitimlerin mesleki açıdan olumlu etkilerinin olduğunu belirttikleri ve bazı öğretmenlerin ise motivasyon kaybı gibi olumsuz etkiler olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Öneriler alt temasına bakıldığında; özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine yönelik, ailelere yönelik, MEB'e yönelik, politika yapıcılara yönelik ve meslektaşlara yönelik öneriler ön plana çıkmaktadır. Meslektaşlar arasında iletişimin artması ve birlik olunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ailelerin, rehabilitasyon merkezindeki öğretmenleri de öğretmen olarak görmesi gerektiği, saygı görmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler; özlük haklarının iyileştirilmesi, maaşlarının ödenmesi, ticarethaneden daha çok kuruma eğitsel boyutuyla bakılması, maddi destekler sağlanması gibi kurum sahiplerine önerilerde bulunmaktadır. Öğretmenler, MEB'e, kriz masalarının oluşturulması, denetimlerin sadece hijyen boyutunda değil eğitim boyutunda da yapılması gerektiği, özellikle okul çağı dışında kalan özel gereksinimli bireylerin sosyalleşmelerine yönelik düzenlemelerin yapılması gerektiği ve öğrencilere/ailelere yönelik akademilerin kurulması gerektiğini gibi öneriler belirtmişlerdir. Devlet okullarındaki özel eğitim öğretmenleri ile aynı haklara sahip olma, özlük haklarının iyileştirilmesi konularında destek sunulması noktasında politika yapıcılara önerilerde bulunmuşlardır.

Alan yazına bakıldığında, rehabilitasyon merkezinde çalışan öğretmenlerin sorunları ve bu sorunlara çözüm önerilerine yönelik az sayıda çalışma bulunmaktadır (Akıncı, 2016; Sadan ve Çıkılı, 2021; Sadioğlu, 2022; Selbi, 2018; Yavuz, 2019;). Bu araştırmalara bakıldığında, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan öğretmenlerin devlet okullarında çalışan özel eğitim öğretmenlerine göre tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğu, depresyon ve stres yoğunluğunun yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu yüksekliğin sebeplerine bakıldığında ise düşük ücret ve özlük hakları gibi alanlardaki sorunların bu yüksekliğe sebep olduğu görülmektedir. Ayrıca kurum yöneticileri tarafından psikolojik baskıya maruz kalma, ailelerin yeterli ilgi göstermemesi gibi konular da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Salgın sürecinde de benzer sorunların devam ettiği görülmektedir. Bu araştırmadaki bulgular da alan yazındaki diğer araştırmalarla benzer bulgulara sahiptir. Ülkemiz alan yazınına bakıldığında, salgın sürecinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki öğretmenlerin deneyimleri ve önerileri üzerine yapılan bir çalışmaya (Berk, 2021) rastlanılmıştır. Berk (2021) çalışmasını sadece özel eğitim öğretmenleri ile yapmamış aynı zamanda okul öncesi sınıf öğretmeni, sınıf öğretmeni, branş öğretmenleri ve psikoloji, çocuk gelişimi alanında öğrenimini tamamlamış uzmanlarda çalışmada yer almıştır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan eğitimcilerin salgın sürecindeki sorunlarından ve bu süreçte yaşamında meydana gelen değişikliklerden daha çok Covid-19 küresel salgınından dolayı ara verilen eğitimin tekrar başlaması ile ilgili görüşlerine yönelik sorular sorulmuştur. Çalışmada, eğitimcilerin salgına yönelik kurum içinde yapılan fiziki, öğretimsel, temizlik/hijyene yönelik uyarlamalara ilişkin görüşleri ve eğitim-öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlar, öğrencilerin devamsızlık durumu, aile bilgilendirmede yaşanan sorunlara ilişkin bulgular yer almıştır. Bu araştırmada, eğitim-öğretim sürecinde yaşanan sorunlar (aile-eğitimci ilişkisi, temizlik-hijyen ve hastalığın bulaşmasından tedirgin olma) mevcut çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmaya ek olarak yapılan diğer çalışmalar daha çok aile (Arıcı-Doğan ve Görgü, 2022; Arslan, vd., 2023; Aydemir, 2021; Erden ve Nuri, 2023; Shaw ve Shaw, 2021), özel gereksinimli çocuklar (Alhuzimi, 2020; Baghdadli vd., 2020; Bellomo vd., 2020; Timur, 2022; Türkoğlu vd., 2020; Yılmaz ve Atlı, 2020) ve devlet okullarındaki özel eğitim öğretmenleri (Glessner ve Johnson, 2020; Parmigiani ve diğ., 2021; Raghul ve diğ., 2021 Şenol ve Yaşar, 2020), özel eğitim öğretmenliği bölümü öğrencileri ile (Mengi ve Alpdoğan, 2020; Piştav ve Kayhan, 2020) gerçekleştirilmiştir. Alan yazında yapılan araştırmalar incelendiğinde, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki alan mezunu öğretmenlerle yapılan çalışmaların sınırlı olması ve daha çok eğitim-öğretim sürecine ilişkin görüşler şeklinde olması ve daha çok çalışmaların farklı gruplarla gerçekleştirilmesi dolayısıyla mevcut çalışma, alan mezunu öğretmenlerin hem özel hayatlarındaki değişiklikleri hem de özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki deneyimlerine ilişkin derinlemesine bulgu içerdiği için ayrıca bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu alanda daha fazla araştırmaya ve öneriler geliştirilmesine gereksinim bulunmaktadır. Buna ek olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine ilişkin iyileştirici yasal düzenlemelerin yapılması, öğretmenlerin özlük haklarının devlet okullarındaki öğretmenlerle eşitlenmesi oldukça önem

taşımaktadır. Ayrıca gelecekte olası pandemi ya da afetlere karşı hem devlet kurumlarında hem de özel kurumlarda gerekli önlemlerin alınması, tüm kurumlarda koordinasyonun ve işbirliğinin sağlanması, öğretmenlerin tüm boyutlarda desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın sınırlılıklarına bakıldığında ise araştırma özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan altı öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Farklı deneyim yılına sahip veya farklı illerde görev yapan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan özel eğitim öğretmenleri ile görüşme yapılması farklı bulgular elde edilmesi açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın bulgularından yola çıkarak ileri araştırmalara yönelik birtakım önerilerde bulunulabilir. Pandemi sürecinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde özel eğitim öğretmeni olarak çalışmanın bireylerin mesleki gelişimlerinde yarattığı değişimlere yönelik derinlemesine araştırmalar tasarlanabilir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan diğer öğretmen ve merkezlerin idari kadroları ile nitel araştırmalar desenlenebilir. Buna ek olarak online görüşme yerine yüz yüze tasarlanmış görüşmeler gerçekleştirilebilir.

Kaynaklar

- Alhuzimi, T. (2020). Stress and emotional wellbeing of parents due to change in routine for children with Autism Spectrum Disorder (ASD) at home during COVID-19 pandemic in Saudi Arabia. *Research in Developmental Disabilities (108)*, 1-12.
- Akıncı, M. (2016). *Özel eğitim kurumlarında (rehabilitasyon) ve devlet okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Arıcı-Doğan, D. ve Görgü, E. (2022). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların annelerinin covid-19 pandemi sürecinde özel eğitime ara vermeye yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Qualitative Research in Education, 30*, 107-131. <https://doi.org/10.14689/enad.30.5>
- Arslan, K., Cihangir, K. N., Kuzaytepe, B. ve Gündoğan, A. (2023). Pandemi sürecinde otizm spektrum bozukluğu tanılı çocukların ailelerinin yaşadığı sorunlar ve başetme düzeylerinin incelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi, 3(2)*, 456-468. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7732480>
- Aydemir, E. (2021). Küresel salgın bağlamında özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin yaşadığı sorunlar (sağlık, eğitim, ekonomi ve sosyal). *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(18)*, 1-12.
- Baghdadli, A., Picot, M. C., Miot, S. & Munir, K. (2021). A call to action to implement effective COVID19 prevention and screening of individuals with severe intellectual developmental and autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 51(7)*, 2566-2568. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04719-6>
- Bellomo, T. R., Prasad, S., Munzer, T. ve Laventhal, N. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on children with autism spectrum disorders. *Journal of Pediatric Rehabilitation Medicine, 13*, 349-354.
- Berk, S. (2021). Özel eğitim öğretmenlerinin Covid-19 nedeniyle ara verilen eğitime yeniden başlanması hakkında görüşlerinin incelenmesi: Nitel bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34(Özel Sayı)*, 84-124. <https://doi.org/10.19171/uefad.837662>
- Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (2007) *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. (5th Ed.). Allyn & Bacon.

- Cormier, C. J., McGrew, J., Ruble, L., & Fischer, M. (2022). Socially distanced teaching: The mental health impact of the COVID-19 pandemic on special education teachers. *Journal of Community Psychology, 50*(3), 1768-1772. <https://doi.org/10.1002/jcop.22736>
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 4*(1), 95-107.
- Erden, N. ve Nuri, C. (2023). Covid-19 pandemi sürecinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden özel gereksinimli çocukların ailelerinin beklentisi. *Turkish Special Education Journal: International, 5* (1), 59-92.
- Ersoy, A. F. (2016). Fenomenoloji. Saban, A. ve Ersoy, A. (Ed), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (s. 51-110) içinde. Anı Yayıncılık.
- Gentles, C. H., Younie, S., Leask, M., & Caldwell, H. (2022). Teacher experiences and practices in the time of COVID-19: Implications for Understanding Quality in Teaching. In *Quality in Teaching and Teacher Education* (pp. 121-146). Brill.
- Glessner, M. M., & Johnson, S. A. (2020). The experiences and perceptions of practicing special education teachers during the COVID-19 pandemic. *The Interactive Journal of Global Leadership and Learning, 1*(2), 4. <https://doi.org/10.55354/2692-3394.1013>
- Koçbeker Eid, B. N. ve Karamuklu, S. (2022). COVID-19 salgını sürecinde özel gereksinimli çocuğu olan annelerin yaşadıkları güçlüklerin ve duygu durumlarının incelenmesi. *Milli Eğitim, 51*(233), 419-442. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787866>
- MacMillan, J. H. (2004). *Educational research fundamentals for the consumer* (4th ed.). Pearson Education Inc.
- Mengi, A., ve Alpdoğan, Y. (2020). Covid-19 salgını sürecinde özel eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 49*(1), 413-437. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.776226>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2017). *Nitel veri analizi* (Çev. Ed. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy). Pegem Akademi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2010)
- Parmigiani, D., Benigno, V., Giusto, M., Silvaggio, C., & Sperandio, S. (2021). E-inclusion: online special education in Italy during the Covid-19 pandemic. *Technology, pedagogy and education, 30*(1), 111-124. <https://doi.org/10.1080/1475939X.2020.1856714>
- Piştav Akmeşe, P. ve Kayhan, N. (2020). Özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin Koronavirüs (COVID19) salgın sürecinde uygulama derslerine ilişkin deneyimleri. *Turkish Studies, 15*(8), 3669-3688. <https://doi.org/10.1080/1475939X.2020.1856714>
- Raghul, E., Aravind, B. R., & Rajesh, K. (2021). Difficulties faced by special education teachers during COVID-19 pandemic. *International Journal of Early Childhood Special Education, 13*(2), 1245-1251.
- Rice, M. F. (2022). Special education teachers' use of technologies during the COVID-19 era (Spring 2020—Fall 2021). *TechTrends, 66*(2), 310-326.
- Sadan, A., ve Çıkılı, Y. (2021). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin kurum kurucu ya da müdüründen beklentilerinin belirlenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi, 1*(1), 1–11.

- Sadioğlu, G. (2022). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi yöneticilerinin ve öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların incelenmesi ve çözüm önerileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Selbi, H. H. (2018). *Özel eğitim ve rehabilitasyon, hastanelerde çalışan fizyoterapistler ile aktif çalışan öğretmenlerde yaşam kalitesi, ağrı ve depresyon değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Shapiro, S. H. (2022). Interpreting Covid-19 through turbulence theory: perspectives and cases from early childhood and special education. Taylor & Francis.
- Shaw, P. A., & Shaw, A. (2021). COVID-19 and remote learning: Experiences of parents supporting children with special needs and disability during the pandemic. *Education 3-13*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/03004279.2021.1960579>
- Şenol, F. B., ve Yaşar, M. C. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde öğretmen ve ebeveyn gözünden “özel eğitim”. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 439-458. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787808>
- Türkoğlu, S., Uçar, H. N., Çetin, F. H., Güler, H. A. & Tezcan, M. E. (2020). The relationship between chronotype, sleep, and autism symptom severity in children with ASD in COVID-19 home confinement period 6. *The Journal of Biological and Medical Rhythm Research*, 37(8), 1207-1213. <https://doi.org/10.1080/07420528.2020.1792485>
- Timur, G. (2022). *Otizm spektrum bozukluğu olan bireylere COVID-19 pandemi sürecinde kişisel koruyucu önlemleri öğretmede özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Yavuz, M. (2019). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 527-556. <https://doi.org/10.26466/opus.601008>
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. A. ve Atlı, A. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde COVID-19 pandemisinde uyulması gereken kuralların video modelle öğretilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 282-293. <https://doi.org/10.24289/ijsser.756883>

Extended Abstract

Introduction

Special education teachers were significantly affected by the changes in education during the COVID-19 pandemic. For special education teachers, this process was particularly emotionally and psychologically challenging, and they were part of sensitive groups where feelings of exhaustion are intense (Cormier et al., 2021). In addition, it is noted that teachers were challenged by their inability to play an active role in decision-making processes regarding the remote/online educational needs of children with special needs, leading to a sense of inadequacy in some cases. Overall, special education teachers were seen to make efforts in areas such as supporting the educational needs of students with special needs through technology-based methods, adhering to educational regulations during the pandemic, and maintaining relationships with students and families (Rice, 2022). The literature includes studies examining the impact of the pandemic on individuals with special needs (Alhuzimi,

2020; Baghdadli et al., 2020; Bellomo et al., 2020; Timur, 2022; Türkoğlu et al., 2020; Yılmaz & Atlı, 2020), as well as studies that present the experiences and perspectives of parents (Arıcı & Görgü, 2022; Arslan et al., 2023; Aydemir, 2021; Erden & Nuri, 2023; Shaw & Shaw, 2021). There are also studies conducted with teachers working in public schools (Glessner and Johnson, 2020; Parmigiani et al., 2021; Raghul et al., 2021; Şenol and Yaşar, 2020), and studies involving special education teacher candidates (Mengi & Alpdoğan, 2020; Piştav & Kayhan, 2020). Limited studies have been found with teachers working in special education and rehabilitation centers (Berk, 2021). Furthermore, no study has been found regarding the effects of the global pandemic on special education graduates working in special education and rehabilitation centers and their experiences related to this process through focus group discussions. Therefore, it is believed that the current research will contribute to the literature by examining the individual and professional effects of the global pandemic on special education graduates working in special education and rehabilitation centers and by comparing the experiences of special education teachers working in the private sector and those working in state schools affiliated with the Ministry of National Education during the COVID-19 pandemic. Additionally, the aim is to draw attention to the problems faced by special education graduates working in special education and rehabilitation centers.

To this aim, the current study attempts to address the following questions:

1. What changes occurred in the lives of special education graduates working in special education and rehabilitation centers due to the COVID-19 pandemic?
2. What were the challenges faced by special education graduates working in special education and rehabilitation centers during the COVID-19 pandemic?
3. What kinds of support did special education graduates working in special education and rehabilitation centers need during the COVID-19 pandemic?
4. How do special education graduates working in special education and rehabilitation centers perceive the impact of the COVID-19 pandemic on their professional lives?
5. Based on their experiences during the COVID-19 pandemic, what recommendations do special education graduates working in special education and rehabilitation centers have for their institution, families, Ministry of National Education, policymakers, and colleagues?

Method

This current study is designed according to the case study model of qualitative research methods. The research was conducted using focus group discussions to comprehensively and multi-dimensionally examine the experiences of special education graduates working in special education and rehabilitation centers during the COVID-19 pandemic. In this research, a focus group discussion was conducted with six teachers who volunteered to participate, are graduates in special education, work in special education and rehabilitation centers, and have access to a device and internet connection for online meetings. The participating teachers work at special education and rehabilitation centers in four different cities.

Results, Discussion, and Recommendations

In this study, the aim was to determine the experiences of special education graduates working in special education and rehabilitation centers during the COVID-19 pandemic. In line with this goal, a focus group discussion was conducted. As a result of the discussion, five main themes were identified: changes in life during the pandemic, problems encountered in rehabilitation centers during the pandemic, support needed during the pandemic, professional impacts of the pandemic, and

recommendations. Looking at the sub-themes under the theme of changes in life during the pandemic, it was found that special education teachers experienced changes in their social lives such as adjusting life to screens, postponing personal life, and feeling isolated. Changes in work life included communication with families and students, anxiety about students, and obsession with hygiene/cleanliness and fear of disease transmission. Regarding the problems encountered in rehabilitation centers during the pandemic, sub-themes included difficulties in taking leave, financial losses, psychological pressure, and inadequate management of the pandemic. When examining the sub-themes related to the support needed during the pandemic, it was evident that teachers required support in areas such as improving working conditions (financial support, regulating working hours), visibility from the Ministry of National Education, psychological support, and socialization support. Regarding the professional impacts of the pandemic, some teachers reported being unaffected positively or negatively, while others mentioned positive effects of online training on professional development and negative effects such as loss of motivation.

When looking at the sub-theme of recommendations; suggestions are prominent for special education and rehabilitation centers, families, Ministry of National Education (MoNE), policymakers, and colleagues. They emphasized the need for increased communication and unity among colleagues. Families have expressed the importance of seeing teachers in rehabilitation centers as educators, wanting to be respected. Teachers suggest improvements in their working conditions, such as enhancing their rights, timely payment of salaries, shifting the focus of institution owners more towards the educational aspect rather than commercial, and providing financial support. Teachers have also made recommendations to MoNE, including the establishment of crisis management teams, conducting inspections not only focused on hygiene but also on educational aspects, making arrangements specifically for the socialization of individuals with special needs beyond school age, and establishing academies for students/families. They have also recommended providing support to policymakers for ensuring that special education teachers in public schools have the same rights and for improving their working conditions. When examining the research conducted in the field, it is noted that studies involving graduates in the field at special education and rehabilitation centers are limited and mostly focus on views related to the educational process. Additionally, due to the prevalence of studies conducted with different groups, the current research holds significance as it provides in-depth findings regarding both the personal changes experienced by graduates in the field and their experiences in special education and rehabilitation centers. Therefore, there is a need for further research and the development of recommendations in this area. Furthermore, making corrective legal arrangements regarding special education and rehabilitation centers and equalizing the rights of teachers with those in state schools are of great importance. Additionally, taking necessary measures against potential pandemics or disasters in both state and private institutions, ensuring coordination and cooperation across all institutions, and providing comprehensive support to teachers in all aspects are crucial for the future.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırma, İstanbul Kültür Üniversitesi Etik Kurulu 25/11/2021 tarihli 2021/74 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür. Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Birinci yazar, problem durumu, alan yazın taraması, verilerin toplanması, giriş ve tartışma ve sonuç aşamalarında katkı sunmuştur. İkinci yazar; yöntem, araştırma modeli, verilerin analizi ve bulgular bölümlerinde ve diğer tüm süreçlerde çalışmaya katkıda bulunmuştur. Her iki yazar da raporlama sürecini birlikte yürütmüşlerdir. Birinci yazar %60, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.